

## ภาคที่ 2

การควบคุมการใช้อำนาจขององค์กรพุทธศาสนาโดยศาลปกครอง

## ความนำ

ในสมัยพุทธกาลขณะที่พระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่ พระอานนท์สงสัยว่าเมื่อพระพุทธองค์ทรงดับขันธปรินิพพานล่วงไปแล้วใครจะมาเป็นพระศาสดาแทนพระพุทธองค์ ซึ่งได้ทูลถามพระพุทธองค์ พระองค์ตรัสว่า “พระธรรมวินัยนั้นแหละจักเป็นศาสดาแทนเรา” หมายความว่า พระองค์มิได้ปรารถนาตั้งปัจเจกชนคนใดเป็นศาสดาหรือประมุขสงฆ์แทนพระองค์ หากแต่พระองค์ทรงชี้ชัดว่า “พระธรรมวินัยของพระพุทธองค์นั้นแหละจักเป็นศาสดาหรือประมุขสงฆ์แทนพระองค์”

ฉะนั้นจะเห็นได้ว่า เมื่อพระพุทธองค์ยังทรงพระชนม์อยู่ พระองค์ก็ทรงมอบอำนาจการปกครองให้สงฆ์ปกครองกันเองโดยมีพระองค์ทรงเป็นประมุข แต่เมื่อพระองค์ดับขันธปรินิพพานแล้ว ก็ได้ทรงตั้งพระสาวกรูปใดเป็นประมุขแทน แต่ให้ถือเอาพระธรรมวินัยของพระพุทธองค์เป็นหลักใหญ่ เสมือนเป็นศาสดาแทนพระองค์

พระธรรมวินัยมีค่าเท่ากับกฎหมายใช้บังคับกับคณะสงฆ์ในอดีต พระธรรมวินัยมีค่าบังคับเท่า ๆ กับกฎหมายบ้านเมือง พระภิกษุที่ละเมิดพระธรรมวินัย ต้องรับโทษตามกฎหมายบ้านเมืองด้วย โดยเฉพาะภิกษุที่ต้องอาบัติปาราชิก ต้องสึกและรับโทษทางกฎหมายบ้านเมืองอีกส่วนหนึ่ง เช่น ถูกลักหน้า ถูกระจานและให้ไปเลี้ยงช้าง เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากพระสงฆ์เป็นกลุ่มคณะบุคคลที่มีบทบาทมีอิทธิพลต่อสังคมไทยอยู่มาก โดยเป็นผู้นำทางศีลธรรม ทางจิตใจ เป็นผู้สืบทอดอายุพระพุทธศาสนา บทบาทของพระสงฆ์ซึ่งอยู่ในกรอบพระธรรมวินัยย่อมมีอิทธิพลต่อการปกครองบ้านเมืองหรือรัฐศาสนบาย ทั้งโดยตรงและโดยปริยาย แต่ด้วยวิวัฒนาการทางสังคม ทั้งสังคมพระสงฆ์และสังคมทั่วไป ทำให้พระธรรมวินัย ล้วน ๆ ไม่สามารถนำมาใช้บังคับได้โดยสมบูรณ์ ฉะนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องรับรองฐานะของพระธรรมวินัยให้มีค่าบังคับเท่ากับกฎหมายบ้านเมือง ฉะนั้น ในปัจจุบันนี้ จึงได้มีการตรากฎหมายขึ้นมารับรองฐานะของพระธรรมวินัยอีกชั้นหนึ่ง เป็นกฎหมายพิเศษอีก ซึ่งรู้จักกันในลักษณะของกฎหมายสงฆ์ หรือพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ตามที่ได้กล่าวมาแล้วโดยละเอียดข้างต้น

ด้วยเหตุนี้ เพื่อจะได้แยกแยะการใช้อำนาจขององค์กรพุทธศาสนาตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ฉบับปัจจุบันนี้ จึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาถึงการใช้อำนาจที่จากพระธรรมวินัยและอำนาจที่อาศัยอำนาจรัฐในรูปแบบพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ล้วน ๆ ทั้งนี้จะได้เป็นฐานในการวิเคราะห์ในบทต่อไป นอกนั้น ในภาคนี้ ผู้ศึกษายังได้นำเสนอหลักการควบคุมการใช้อำนาจขององค์กรพุทธศาสนาโดยศาลปกครองมาให้เห็นว่า แท้จริงแล้วศาลปกครองมีอำนาจควบคุมตรวจสอบองค์กร

พุทธศาสนาได้หรือไม่ โดยเปรียบเทียบให้เห็นคำพิพากษาต่าง ๆ ที่เคยวินิจฉัยไว้เกี่ยวกับองค์กร  
พุทธศาสนาไว้ก่อนมีการจัดตั้งศาลปกครอง เปรียบเทียบกับคำสั่งศาลปกครองสูงสุดที่ไม่รับ  
พิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับองค์กรพุทธศาสนา